

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
БІЛОЦЕРКІВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ АГРАРНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

АГРОБІОТЕХНОЛОГІЧНИЙ ФАКУЛЬТЕТ

Кафедра лісового господарства

ЕКОНОМІКА ПРИРОДОКОРИСТУВАННЯ

Методичні рекомендації
для виконання практичних робіт здобувачами
вищої освіти другого (магістерського) рівня
спеціальності 205 «Лісове господарство»

Біла Церква
2024

Ухвалено
науково-методичною радою
Білоцерківського національного аграрного
університету
(Протокол № 10 від 05.07.2024 р.)

Укладачі: **Хахула В.С.**, канд. с.-г. наук, доцент;
Хрик В.М., д-р пед. наук, професор;
Ситник О.С., канд. с.-г. наук, асистент;
Кімейчук І.В., асистент;
Масальський В.П., канд. біол. наук, доцент;
Лозінська Т.П., канд. с.-г. наук, асистент.

Економіка природокористування: методичні рекомендації для виконання практичних робіт здобувачами вищої освіти другого (магістерського) рівня спеціальності 205 «Лісове господарство» / уклад. В.С. Хахула, В.М. Хрик, О.С. Ситник, І.В. Кімейчук, В.П. Масальський, Т.П. Лозінська. Біла Церква, 2024. 64 с.

Методичні вказівки спрямовані на опанування здобувачами теоретичного матеріалу з питань збалансованого природокористування, а також оволодіння практичними навичками щодо дотримання суб'єктами діяльності норм використання природних ресурсів, оцінювання їх еколого-економічного стану, обчислювання розміру шкоди, завданої насамперед забрудненням навколишнього природного середовища та іншими порушеннями засад екологічної політики щодо екобезпеки й охорони природи.

Набуті знання з розв'язання типових задач сприятимуть ефективному розв'язанню конкретних проблемних еколого-економічних ситуацій, що виникають на виробництві, а також на територіях, що зазнали негативного антропогенного впливу.

Рецензенти: **Бондар В.Н.**, доктор філософії, доцент кафедри лісового господарства Луцького національного технічного університету;

Крупа Н.М., канд. біол. наук, доцент кафедри садово-паркового господарства Білоцерківського національного аграрного університету.

ЗМІСТ

ВСТУП	4
<i>Змістовий модуль 1. ЕКОНОМІКА ПРИРОДОКОРИСТУВАННЯ:</i>	
ПРЕДМЕТ І ЗАВДАННЯ ДИСЦИПЛІНИ, НАУКОВО-ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ ВИКОРИСТАННЯ ПРИРОДНИХ РЕСУРСІВ	
Практична робота 1. ОЦІНКА ЗБИТКІВ ВІД ЗАБРУДНЕННЯ НАВКОЛИШНЬОГО ПРИРОДНОГО СЕРЕДОВИЩА	6
ПРАКТИЧНА РОБОТА 2. ПОРЯДОК ОБЧИСЛЕННЯ ЕКОЛОГІЧНИХ ПОДАТКІВ	12
Практична робота 3. РОЗРАХУНОК РОЗМІРІВ ВІДШКОДУВАННЯ ЗБИТКІВ, ЯКІ ЗАПОДІЯНІ ДЕРЖАВІ В РЕЗУЛЬТАТІ НАДНОРМАТИВНИХ ВИКИДІВ ЗАБРУДНЮВАЛЬНИХ РЕЧОВИН У АТМОСФЕРНЕ ПОВІТРЯ	18
Практична робота 4. ВИЗНАЧЕННЯ РОЗМІРІВ ШКОДИ ВНАСЛІДОК ЗАБРУДНЕННЯ ЗЕМЕЛЬНИХ РЕСУРСІВ	26
<i>Змістовий модуль 2. РОЗВИТОК ПІДПРИЄМСТВ В УМОВАХ РИНКУ, ЕКОЛОГІЗАЦІЇ ЕКОНОМІКИ ТА ІННОВАЦІЙ</i>	
Практична робота 5. ЕКОНОМІЧНА ОЦІНКА ЛІСОВИХ НАСАДЖЕНЬ	34
Практична робота 6. ЕКОНОМІЧНА ОЦІНКА ЛІСОВИХ ЗЕМЕЛЬ	42
Практична робота 7. НОРМАТИВНА ГРОШОВА ОЦІНКА ЗЕМЕЛЬ НЕСІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКОГО ПРИЗНАЧЕННЯ (КРІМ ЗЕМЕЛЬ НАСЕЛЕНИХ ПУНКТІВ)	44
Практична робота 8. ВИЗНАЧЕННЯ ЧИСТОГО ЕКОНОМІЧНОГО ЕФЕКТУ ПРИРОДООХОРОННИХ ЗАХОДІВ	54
СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ	58
ГЛОСАРІЙ	60

ВСТУП

В основі формування єдиної цінової і податкової політики держави та уряду, забезпечення збалансованого природокористування лежить належна оцінка природних ресурсів території як важливої передумови економічного, соціального, екологічного її розвитку. Йдеться не лише про сировинні ресурси, але й про екологічні та культурологічні ресурси, які досі не мають відповідного попиту на ринку. Це спричинює неналежні оцінку, облік, охорону, збереження та відновлення природних ресурсів. Другим блоком проблем є узгодження галузевих норм і нормативів природокористування, а також гармонізація економіки й охорони природи, екологічної безпеки для збереження цілісності природних екосистеми, навколишнього природного середовища, сприятливих умов життя. Розв'язання цих проблем потребує системного мислення, переорієнтації світогляду з антропоцентричних на біоцентричні засади, поступової заміни комплексних на системні підходи в діяльності суспільних суб'єктів. Для здійснення зазначеної переорієнтації економіки з класичних на системні імперативи світовою спільнотою (Монреаль, 2003) запропоновано так зване інтегроване (еколого-економічне) управління, яке ґрунтується на засадах системології і системотехніки, міждисциплінарному підході в науковому аналізі й міжгалузевому підході в управлінні. Тобто будь які об'єкти чи ресурси, на які націлена певна діяльність, мають розглядатися як відповідні екосистеми або їх структурно-функціональні компоненти. Будь яка діяльність має враховувати усі, зокрема екологічні наслідки. Негативні наслідки певної діяльності мають бути максимально попереджені, передбачені, а вимушені збитки – покриті відшкодуванням, видатки – враховані у розмірі собівартості продукції.

Зазначені погодження різних цілей діяльності суспільних суб'єктів, різних галузей економіки, екологічної безпеки і охорони природи можливе лише на засадах спільної методологічної бази, погоджених норм галузевих законодавств і секторів управління, а також за прозорості й гнучкої співпраці суб'єктів за принципами сталого (збалансованого) розвитку, які передбачають постійне коригування дій. Важливою часткою цієї діяльності є галузь знань «Економіка природокористування», яка синтезує економічні та екологічні імперативи. Навички оцінювання еколого-економічного стану природних ресурсів необхідні для впровадження у практику засад інтегрованого управління, змістовно нового механізму економіки природокористування.

Саме тому актуальною нині є підготовка фахівців, які володіють біосферним світоглядом, системним мисленням і спеціальними знаннями в галузі економіки природокористування, яка синтезує усі економічні дисципліни, галузеві знання природознавства, юриспруденції зі знаннями загальної та прикладної екології.

Метою вивчення дисципліни «Економіка природокористування» є опанування засад збалансованого (соціально-економічно-екологічного) світогляду, критерії, норми і нормативи сталого управління, найефективніших методів системної оцінки впливу людини на природу у процесі

природокористування та принципи й механізми організації економіки з урахуванням норм екологічної безпеки та охорони природи; формування у здобувачів знань, умінь і навичок у галузі інтегрованого (еколого-економічного) управління використанням природних ресурсів, екологічною безпекою і охороною навколишнього природного середовища.

Для досягнення мети необхідно засвоїти знання щодо інтеграції норм економіки та стандартів екологічної безпеки й охорони навколишнього природного середовища, принципів та механізмів взаємопов'язаного та взаємообумовленого функціонування суспільного виробництва і природи як системи «суспільство – природа».

Під час виконання навчальної програми з дисципліни здобувач вищої освіти ОР «Магістр» спеціальності 205 «Лісове господарство» має набути здатність розв'язувати складні завдання дослідницького та/або інноваційного змісту у сфері лісового господарства та оволодіти наступними загальними (ЗК) і фаховими (ФК) компетентностями:

ЗК 1. Здатність виявляти, ставити та вирішувати проблеми.

ЗК 2. Здатність до пошуку, оброблення та аналізу інформації з різних джерел.

ЗК 6. Здатність оцінювати та забезпечувати якість виконуваних робіт.

СК 1. Здатність критично осмислювати проблеми лісового господарства й дотичні міждисциплінарні проблеми та приймати ефективні рішення щодо їх вирішення.

СК 2. Здатність забезпечувати сталий розвиток лісового господарства.

СК 6. Здатність здійснювати просвітницьку діяльність серед населення для формування в них екологічного мислення, свідомості та відповідальності за стан довкілля.

Очікувані результати навчання, які мають бути досягнуті здобувачами магістерського рівня освіти після вивчення дисципліни:

ПРН 1. Спеціалізовані концептуальні знання, що включають сучасні наукові здобутки у сфері лісового господарства та є основою для оригінального мислення, забезпечення сталого розвитку та проведення досліджень.

ПРН 3. Приймати ефективні рішення з питань лісового господарства, у тому числі у складних і непередбачуваних умовах; прогнозувати його розвиток; визначати фактори, що впливають на досягнення поставлених цілей; аналізувати і порівнювати альтернативи; оцінювати ризики та імовірні наслідки рішень.

ПРН 6. Оцінювати стан лісових фітоценозів, лісові ресурси в конкретних лісорослинних умовах, їх потенціал та прогнозувати можливості використання.

ПРН 7. Розробляти та реалізовувати наукові та прикладні проєкти у сфері лісового господарства з урахуванням доступних ресурсів та ризиків, а також економічних, правових та екологічних аспектів.

ПРН 9. Визначати критерії ефективності та обирати оптимальну стратегію ведення лісового господарства залежно від зовнішніх та внутрішніх умов.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Базові нормативи плати за забруднення навколишнього середовища України. Методика визначення розмірів плати і стягнення платежів за забруднення навколишнього середовища України. К., 1993. 22 с.
2. Беренда Н.В., Троїцька О.О., Манідіна Є.А. Економіка природокористування: навчально-методичний посібник для студентів ЗДІА спеціальності 183 «Технології захисту навколишнього середовища» всіх форм навчання. Запоріжжя. Видавництво ЗДІА, 2017. 200 с.
3. Боголюбов В.М., Клименко М.О., Мельник Л.Г. та ін. Стратегія сталого розвитку: підручник / за ред. В.М. Боголюбова. Херсон : Олді-Плюс, 2012. 446 с.
4. Борецько В.І. Економіка довкілля та природокористування: навч. посібник. Рівне : НУВГП, 2011. 255 с.
5. Веклич О.О., Волошин С.М., Жарова Л.В. Формування та реалізація національної екологічної політики України : навч. посіб. / за ред. С.О. Лизуна. Суми : Університетська книга, 2018. 336 с.
6. Галушкіна Т.П. Економіка природокористування: навч. посібник. Харків : Бурун Книга, 2009. 480 с.
7. Григоренко А., Григоренко Л. Охорона навколишнього природного середовища. Законодавство, методики, рекомендації : практ. посіб. К., Центр учбової літератури, 2017. 287 с.
8. Дорогунцов С.І. Оптимізація природокористування. В 5-ти т. Т.1. К., Кондор, 2004. 291 с.
9. Закон України «Про основні засади (стратегія) державної екологічної політики України на період до 2020 року» від 21 грудня 2010 р. № 2818-VI. Відомості Верховної Ради України (ВВР). 2011. № 26. С. 218.
10. Караєва В.Н., Корпан Р.В., Корпан Т.А. Сталий розвиток: еколого-економічна оптимізація територіально-виробничих систем : навч. посіб. / за ред. І.В. Недіна. Суми : Університетська книга, 2018. 384 с.
11. Кореньок П.І., Федулова С.О. Економіка природокористування : навч. посібник. Дніпропетровськ : Акцент ПП, 2014. 274 с.
12. Краснянський М. Ю. Екологічна безпека : навч. посіб. К. Видавничий дім «Кондор», 2018. 180 с.
13. Лазарева О. В. Економіка природокористування: для студентів спеціальності 193 «Геодезія та землеустрій» : Галузь знань: 19 «Архітектура та будівництво» : методичні вказівки Миколаїв : Вид-во ЧНУ ім. Петра Могили, 2022. 64 с.
14. Макарова Н.С., Гармідер Л.Д., Михальчук Л.В. Економіка природокористування : навч. посіб. К. Центр учбової літератури, 2007. 322 с.
15. Маменко О.М., Портянник С.В. Економіка природокористування : підручник. Харківська держ. зоовет. академія. Харків, 2017. 286 с.
16. Мельник Л.Г. Екологічна економіка. Суми : «Університетська книга», 2006. 368 с.

17. Мельник Л.Г. Екологічна економіка: підручник. Суми : ВТД «Університетська книга», 2002. 346 с.
18. Міронова Н.Г., Білецька Г.А. Екологічна стандартизація і сертифікація : навч. посіб. Львів : Новий Світ-2000, 2017. 139 с.
19. Основи екології. Екологічна економіка та управління природо-користуванням: підручник / За заг. ред. д.е.н., проф. Л.Г. Мельника та к.е.н., проф. М.К. Шапочки. Суми : ВТД «Університетська книга», 2007. 759 с.
20. Основні принципи економіки природокористування. URL: https://osvita.ua/vnz/reports/ecology/18909/#google_vignette.
21. Податковий кодекс України. Вінниця: ТОВ: «Поліграф-сервіс», 2010. 512 с. (з урахуванням наступних змін).
22. Рогащ С.М., Ільків Л.А. Економіка природокористування. Методичні рекомендації до вивчення курсу. К., ЦП «КомПринт», 2020. 104 с.
23. Рогащ С.М., Ільків Л.А. Індивідуальні завдання з економіки природокористування для самостійної роботи та контролю знань студентів ВНЗ. К., ЦП «КомПринт», 2019. 36 с.
24. Рогащ С.М., Ільків Л.А. Тестові завдання з економіки природокористування для самостійної роботи та контролю знань студентів ВНЗ. К., ЦП «КомПринт», 2019. 34 с.
25. Хвесик М.А. Економіка природокористування: вектори розвитку : навч. посіб. К., ДУ ІЕПСР НАН України, 2019. 398 с.
26. Хвесик М.А., Рогащ С.М., Кулаєць М.М., Ільків Л.А., Авраменко Т.П. Економіка природокористування: підручник. К., КомПринт, 2016. 341 с.
27. Царенко О.М., Злобін Ю.А. Екологічна економіка. Суми : Університетська книга, 2006. 368 с.
28. Царенко О.М., Несветов О.О., Кадацький М.О. Основи екології та економіки природокористування. Суми, 2001. 326 с.
29. Цимбалюк С.Я., Авраменко Н.Л. Практикум з екології: навчальний посібник для підготовки бакалаврів у галузях знань «Економіка та підприємництво», «Право», «Менеджмент і адміністрування», «Соціологія», «Комп'ютерні науки» : видання друге, зі змінами та доповненнями. Ірпінь : Національний університет ДПС України, 2013. 84 с.
30. Якимчук А.Ю., Черній А.Л. Економіка природокористування: навч. пос. для студ. вищ. навч. закл. Рівне: НУВГП, 2010. 274 с.
31. The Future We Want A/66/L.56 2012. URL: <http://www.uncsd2012.org/thefuturewewant.html>.

Навчально-методичне видання

ЕКОНОМІКА ПРИРОДОКОРИСТУВАННЯ

*Методичні рекомендації до виконання практичних робіт здобувачами
вищої освіти другого (магістерського) рівня
спеціальності 205 – «Лісове господарство»*

ХАХУЛА Валерій Семенович

ХРИК Василь Михайлович

СИТНИК Олександр Сергійович

КІМЕЙЧУК Іван Васильович

МАСАЛЬСЬКИЙ Владислав Петрович

ЛОЗІНСЬКА Тетяна Павлівна

*Редактор: Д.О. Лиценко
Комп'ютерне верстування:*

Здано до складання Підпис до друку
Формат 60x84'/І₆. Ум. др. арк. 5,1. Тираж 100. Зам. . Ціна
Відділ оперативної поліграфії БНАУ.
09117, Біла Церква, Соборна площа, 8/1; тел. 3-11-01.